

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์

1. ขอบข่าย

1.1 มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์ เป็นส่วนต่อจาก มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มกอช. 9000-2546 เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิตแปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย เกษตรอินทรีย์

1.2 มาตรฐานนี้ครอบคลุมระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ในขั้นตอนการปฏิบัติในระดับเกษตรกร โดยกำหนด บทนิยาม หลักการ ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

2. บทนิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานนี้ ให้ยึดถือตามบทนิยามในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 และต่อไปนี้

2.1 ปศุสัตว์อินทรีย์ (organic livestock) หมายถึง ระบบการจัดการการผลิตปศุสัตว์ที่มีความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างผืนดิน พืช และสัตว์ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการทางสรีรวิทยาและพฤติกรรม สัตว์ ที่ทำให้เกิดความเครียดต่อสัตว์น้อยที่สุด ส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพดี เน้นการป้องกันโรคโดยอาศัยการจัดการฟาร์มที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเคมี

2.2 สินค้าปศุสัตว์ (livestock commodity) หมายถึง ผลิตผล (produce) และผลิตภัณฑ์ (product) ที่ได้มาจากปศุสัตว์สำหรับจำหน่าย เพื่อการบริโภคของมนุษย์ และปศุสัตว์ที่มีจุดประสงค์ทั้งเพื่อใช้และไม่ใช้เป็นอาหาร

2.3 ฟาร์ม (farm) หมายถึง พื้นที่ที่ทำเกษตรกรรมทั้งหมด ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งรับผิดชอบโดยบุคคลเดียวกัน ยกเว้นฟาร์มฝั่ง

2.4 ยาสัตว์ (veterinary drugs) หมายถึง สารใดๆ ที่ให้แก่สัตว์ที่ใช้เป็นอาหารของมนุษย์หรือสัตว์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกัน รักษา วินิจฉัยโรคหรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงทางสรีระหรือพฤติกรรมของสัตว์นั้น ที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ

3. หลักการ

การผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ต้องเป็นไปตามหลักการดังนี้

3.1 พื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ต้องมีการจัดการตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิตแปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย เกษตรอินทรีย์

3.2 ปศุสัตว์อินทรีย์ ต้องมีส่วนช่วยปรับปรุงและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพิ่มและเกื้อหนุนความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศน์ และเพิ่มความหลากหลายของระบบการเกษตร

3.3 การผลิตปศุสัตว์ เป็นเกษตรกรรมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศน์ทั้งกายภาพและชีวภาพ สัตว์ที่กินพืชจะต้องมีแปลงหญ้าสำหรับแทะเล็ม และสัตว์จะต้องมีพื้นที่กลางแจ้งสำหรับออกกำลังกาย ตามความเหมาะสมของสุขภาพ ภูมิอากาศ และภูมิประเทศ หรือเป็นไปตามระบบการจัดการฟาร์มตามประเพณีหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการจัดการสวัสดิภาพสัตว์อย่างเหมาะสม

3.4 มีความหนาแน่นของการเลี้ยงที่เหมาะสมตามชนิดสัตว์ แหล่งอาหารสัตว์ สุขภาพสัตว์ ความสมดุลของโภชนา และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3.5 มุ่งเน้นการขยายพันธุ์โดยวิธีธรรมชาติ ลดความเครียด ป้องกันโรค หลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเคมี รวมทั้งผลพลอยได้จากผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ (livestock by products) ยกเว้น นม เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ และมีการจัดการที่คำนึงถึงสุขอนามัยสัตว์

4. ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

ตารางที่ 1. ข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

รายการ	ข้อกำหนด	วิธีตรวจประเมิน
1. แหล่งที่มาของสัตว์	เกิดในฟาร์มหรือจากพ่อแม่พันธุ์ที่มีการจัดการตามระบบเกษตรอินทรีย์	โดยการตรวจบันทึกรายละเอียดการเกิดและการนำเข้าสัตว์ (ภาคผนวก ข และ ค)
2. การปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์	2.1 มีระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนตามแต่ชนิดสัตว์ ตามที่กำหนดในภาคผนวก ก ข้อ 2.2.1 2.2 อายุสัตว์นำเข้าฟาร์ม เพื่อการปรับเปลี่ยนในภาคผนวก ก ตารางที่ 2	โดยการตรวจบันทึก (ภาคผนวก ข-ฉ)

รายการ	ข้อกำหนด	วิธีตรวจประเมิน
3. อาหารสัตว์	<p>3.1 ต้องใช้วัตถุดิบที่ผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เล่ม 1</p> <p>3.2 ต้องไม่ใช้วัตถุดิบและ/หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม</p> <p>3.3 เป็นวัตถุดิบหรือสารที่อนุญาตให้ใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ และไม่ขัดกับหลักการของการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์</p>	<p>โดยการตรวจพินิจ ตรวจใบรับรองประกอบอาหารสัตว์</p> <p>บันทึกรายละเอียดการนำเข้าอาหารสัตว์ (ภาคผนวก ง) และบันทึกรายละเอียดการให้อาหาร (ภาคผนวก จ)</p>
4. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์	<p>4.1 มีการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ที่เหมาะสมกับชนิดและพันธุ์สัตว์</p> <p>4.2 ใช้พืชสมุนไพรหรือยาแผนโบราณ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาสัตว์ป่วย</p> <p>4.3 ในกรณีการจัดการหรือยาที่อนุญาตให้ใช้ไม่สามารถควบคุมหรือรักษาโรคได้ ให้ใช้ยารักษาโรคอื่นๆ ได้ตามความจำเป็นและมีระยะเวลาหยุดยาที่ชัดเจนโดยต้องอยู่ภายใต้การดูแลของสัตวแพทย์</p>	<p>โดยการตรวจพินิจ ตรวจบันทึกรายละเอียดการรักษาสัตว์ (ภาคผนวก จ)</p>
5. การจัดการฟาร์ม	<p>5.1 มีพื้นที่ภายนอกโรงเรือนสำหรับให้สัตว์ออกกำลังกาย</p> <p>5.2 เน้นใช้วิธีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>5.3 การผ่าตัดใดๆ กระทำได้เฉพาะในกรณีเพื่อความปลอดภัยหรือเพิ่มสวัสดิภาพและสุขภาพสัตว์</p>	<p>โดยการตรวจพินิจ และบันทึกรายละเอียดการจัดการฟาร์ม</p>
6. การบันทึกข้อมูล	<p>มีการบันทึกรายละเอียดของสัตว์ในฟาร์ม การเลี้ยงและการจัดการ การป้องกันรักษาโรค</p>	<p>โดยการตรวจบันทึก (ภาคผนวก ข-ฉ)</p>
7. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	<p>7.1 มีการจัดการและบำบัดของเสียที่เหมาะสมทั้งในฟาร์มและก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม</p>	<p>โดยการตรวจพินิจ</p>

รายการ	ข้อกำหนด	วิธีตรวจประเมิน
	7.2 การใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ในพื้นที่เกษตรกรรมจะต้องอยู่ในปริมาณที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ	

5. ข้อกำหนดวิธีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

การผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้ได้ผลผลิตจากปุ๋ยสัตว์ที่ปลอดภัยและเหมาะสมต่อการบริโภค มีรายละเอียดอธิบายไว้ในภาคผนวก ก และตารางที่ 1

ภาคผนวก ก

ข้อกำหนดวิธีการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

1. แหล่งที่มาของสัตว์

1.1 ในการเลือกใช้ชนิดพันธุ์ สายพันธุ์ และเทคนิคในการขยายพันธุ์ให้เป็นไปตามหลักการของเกษตรอินทรีย์ โดยคำนึงถึง

1.1.1 ความสามารถในการปรับตัวของสัตว์ในสภาพแวดล้อมการผลิต

1.1.2 ความสามารถในการอยู่รอดและความต้านทานโรค โดยการเลือกชนิดพันธุ์สัตว์ที่มีลักษณะทางพันธุกรรมที่ทนทานต่อโรค เช่น โรคไข้เห็บในโค เป็นต้น

1.2 สัตว์ที่ใช้ในการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ต้อง

1.2.1 เกิดในฟาร์มที่มีการจัดการตามระบบเกษตรอินทรีย์

1.2.2 เกิดจากพ่อแม่พันธุ์ที่มีการจัดการตามระบบเกษตรอินทรีย์

1.3 หากจัดหาสัตว์ที่มีลักษณะตามข้อ 1.2 ไม่ได้ หน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์สามารถอนุญาตให้มีการใช้สัตว์จากฟาร์มปศุสัตว์ทั่วไปได้ ในกรณีต่อไปนี้

1.3.1 เพื่อขยายการผลิต หรือมีการเปลี่ยนแปลงการใช้พันธุ์สัตว์ในการผลิต ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด หรือเป็นสัตว์สายพันธุ์ใหม่ที่มีการปรับปรุงพันธุ์ขึ้นมาจากด้วยวิธีธรรมชาติ

1.3.2 เพื่อสร้างฝูงสัตว์ใหม่ ในกรณีที่มีอัตราการตายในฝูงสูงมาก

1.3.3 สัตว์เพศผู้ที่นำมาใช้เป็นพ่อพันธุ์

1.3.4 หน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์สามารถกำหนดเงื่อนไขพิเศษ ในกรณีที่ยกข้อยกเว้นให้ใช้สัตว์จากฟาร์มที่ไม่ได้จัดการตามระบบเกษตรอินทรีย์ โดยสัตว์ที่จะนำเข้าฟาร์มควรมีอายุน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น หลังหย่านม เป็นต้น

1.4 ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของสัตว์ตามข้อ 1.3 จะรับรองเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตตามข้อ 2.3

2. การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้เป็นระบบปศุสัตว์อินทรีย์

2.1 การปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์ ทั้งการปลูกพืชและพืชอาหารสัตว์ จะต้องดำเนินการตามที่กำหนดในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิตแปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่ายเกษตรอินทรีย์

2.2 ฟาร์มหรือพื้นที่การผลิตใดๆ ที่ได้รับการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์ เมื่อมีการนำสัตว์จากฟาร์มที่ไม่ได้รับการรับรองปศุสัตว์อินทรีย์มาใช้ในการผลิต ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่จะวางขายเป็นสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์ได้ สัตว์เหล่านี้จะต้องมีการจัดการตามมาตรฐานนี้

2.2.1 ในกรณีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ให้นำเข้าลูกสัตว์ทันทีที่หย่านม ในกรณีสัตว์ปีกตั้งแต่ออกจากไข่หรืออายุไม่เกิน 3 วัน

2.2.2 เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2. ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ ตามชนิดสัตว์

ชนิดสัตว์	ระยะเวลา
โค กระบือ - สำหรับการผลิตเนื้อ - ลูกโคสำหรับผลิตเนื้อ - สำหรับผลิตนํ้านม	-12 เดือน -6 เดือน ควรนำเข้าลูกโคทันทีที่หย่านมและอายุไม่เกิน 6 เดือน -90 วันในระยะเวลาการปรับเปลี่ยน หลังจากนั้น 6 เดือนผลิตผลนํ้านมจึงจะสามารถรับรองเป็นผลิตผลอินทรีย์ได้
แพะ แกะ - สำหรับการผลิตเนื้อ - สำหรับการผลิตนํ้านม	-6 เดือน -90 วันในระยะเวลาการปรับเปลี่ยน หลังจากนั้น 6 เดือนผลิตผลนํ้านมจึงจะสามารถรับรองเป็นผลิตผลอินทรีย์ได้
สุกร - สำหรับการผลิตเนื้อ	-4 เดือน
สัตว์ปีก - สำหรับการผลิตเนื้อ - สำหรับการผลิตไข่	-ตลอดอายุของการผลิต -6 สัปดาห์

2.3 หน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ สามารถกำหนดระยะเวลาและวิธีการที่แตกต่างจากข้อ 2.1 สำหรับพื้นที่ และ/หรือข้อ 2.2 ในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทั่วไปเป็นปศุสัตว์อินทรีย์

3. อาหารสัตว์

3.1 อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ จะต้องใช้วัตถุดิบที่ผลิตตาม มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิตแปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย เกษตรอินทรีย์

3.2 ในระยะเริ่มดำเนินการปรับเปลี่ยน อาหารสัตว์ที่ใช้จะต้องมีวัตถุดิบที่ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ในปริมาณไม่ต่ำกว่า 70% ของน้ำหนักแห้งสำหรับสูตรอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง และ 65% ของน้ำหนักแห้งสำหรับสูตรอาหารสัตว์กระเพาะเดียว

3.3 หากผู้ผลิตสามารถแสดงรายละเอียดที่บ่งชี้ว่า ไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ตามที่กำหนดได้ เนื่องจากเหตุสุดวิสัยใดๆ ก็ตาม กรณีนี้หน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์สามารถกำหนดปริมาณสูงสุดและคุณลักษณะของวัตถุดิบที่อนุญาตให้ใช้ทดแทนได้ รวมทั้งอนุญาตให้ใช้ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยแหล่งที่มาของวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ใช้ทดแทนนี้ ต้องไม่ใช่วัตถุดิบและหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม

3.4 สูตรอาหารที่ใช้ ควรคำนึงถึง

3.4.1 ความต้องการของลูกสัตว์ตามธรรมชาติ เช่น นมแม่เหลือง

3.4.2 สัตว์กินพืช จะต้องได้รับอาหารหยابในรูปสด แห้ง หรือหมักก็ได้ ในปริมาณที่เพียงพอในรูปของน้ำหนักแห้ง

3.4.3 ความต้องการอาหารประเภทธัญพืช ในช่วงการเลี้ยงขุนของสัตว์ปีก

3.4.4 ความต้องการอาหารหยابประเภทสด แห้ง หรือหมัก สำหรับสัตว์ปีกและสุกร

3.4.5 ในการเลี้ยงสัตว์เคี้ยวเอื้อง ห้ามใช้อาหารหมักเพียงอย่างเดียวตลอดระยะเวลาการเลี้ยง

3.5 มีน้ำสะอาดให้สัตว์กินอย่างเพียงพอ

3.6 วัตถุดิบอาหารสัตว์ วัตถุดิบที่เติมในอาหารสัตว์ และสารช่วยกรรมวิธีการผลิต ต้องเป็นไปตามหลักการดังนี้

3.6.1 เป็นวัตถุดิบหรือเป็นสารที่อนุญาตให้ใช้ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ และ ไม่ขัดกับหลักการของเกษตรอินทรีย์

3.6.2 เป็นวัตถุดิบหรือเป็นสารที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สุขภาพ และสวัสดิภาพของสัตว์

3.6.3 เป็นวัตถุดิบหรือเป็นสารที่จำเป็น สำหรับความต้องการทางสรีรวิทยาและพฤติกรรมของสัตว์แต่ละชนิด ซึ่งมีต้นกำเนิดจากพืช แร่ธาตุธรรมชาติ หรือสัตว์

3.7 วัตถุบิอาหารสัตว์อื่น ๆ (นอกเหนือจากที่กำหนดในข้อ 3.6) ที่อนุญาตให้ใช้ได้ ต้องมีข้อกำหนดเฉพาะดังนี้

3.7.1 วัตถุบิอาหารสัตว์ที่มีแหล่งกำเนิดจากพืชที่ไม่ได้ผลิตจากระบบการผลิตพืชอินทรีย์ สามารถใช้ได้ตามที่กำหนดในข้อ 3.2 และ 3.3 และจะต้องไม่ผ่านกระบวนการทางเคมีใด ๆ

3.7.2 วัตถุบิอาหารสัตว์ที่ใช้เป็นแหล่งแร่ธาตุ วิตามิน หรือสารตั้งต้นของวิตามินในสูตรอาหาร (provitamin) ต้องมีแหล่งกำเนิดจากธรรมชาติ ในกรณีขาดแคลนหรือเหตุสุดวิสัย สามารถใช้สารสังเคราะห์แทนได้ แต่จะต้องมีรายละเอียดของแหล่งที่มาและกระบวนการผลิตที่ชัดเจน

3.7.3 ห้ามใช้สารประกอบไนโตรเจนสังเคราะห์ หรือสารประกอบ non-protein nitrogen

3.7.4 ห้ามใช้วัตถุบิอาหารสัตว์ที่มาจากผลพลอยได้จากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ยกเว้น นม

3.8 ลักษณะพิเศษสำหรับวัตถุที่เติมในอาหารสัตว์ และสารช่วยกรรมวิธีการผลิต (additive and processing aids) อื่น ๆ (นอกเหนือจากที่กำหนดในข้อ 3.6) ที่อนุญาตให้ใช้ได้

3.8.1 สารที่ช่วยในการอัดเม็ด (binder) สารที่ช่วยไม่ให้เป็นก้อน (anti-caking agents) สารที่ช่วยให้แตกตัว (emulsifiers) สารที่ช่วยให้คงตัว (stabilizers) สารที่ช่วยให้ข้น (thickeners) สารที่ช่วยลดการตึงผิว (surfactants) และสารที่ช่วยให้เกิดการรวมตัว (coagulants) ที่มาจากธรรมชาติ

3.8.2 สารกันหืน สารปรุงแต่ง สี กลิ่น รส ที่มาจากธรรมชาติ

3.8.3 สารถนอมอาหารที่มาจากกรดธรรมชาติ

3.8.4 สารเสริมชีวนะ (probiotics) เอนไซม์ และจุลินทรีย์

3.8.5 ห้ามใช้ยาปฏิชีวนะ ยาแก้นิบาด ยาแผนปัจจุบัน สารเร่งการเจริญเติบโต หรือสารอื่นใดในอาหารสัตว์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการเร่งการเจริญเติบโตหรือเพิ่มผลผลิต

3.8.6 สารเสริมในหญ้าหมักและสารช่วยกรรมวิธีการผลิต ต้องไม่เป็นสารที่ได้มาจากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม สารที่อนุญาตให้ใช้ได้แก่ เกลือทะเล เกลือสินเธาว์ เอนไซม์ ยีสต์ หางนม น้ำตาลหรือผลพลอยได้จากน้ำตาลหรือผลพลอยได้จากน้ำตาล (เช่น กากน้ำตาล เป็นต้น) น้ำผึ้ง

3.8.7 แบคทีเรียที่ผลิตกรดแลคติก อะซิติก พอร์มิก และโพรปิโอนิก (propionic) หรือกรดธรรมชาติอื่น ๆ สามารถใช้ได้ในกรณีที่ใช้เมื่อสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการหมัก และได้รับการรับรองจากหน่วยรับรองการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

4. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์

4.1 การป้องกันโรคสัตว์ ต้องเป็นไปตามหลักการดังนี้

4.1.1 เลือกใช้พันธุ์สัตว์หรือสายพันธุ์ที่เหมาะสม ตามที่ระบุในข้อ 1.1

- 4.1.2 มีการจัดการที่เหมาะสมตามความต้องการของสัตว์แต่ละชนิด เพื่อส่งเสริมให้สัตว์มีสุขอนามัยดี แข็งแรง มีความต้านทานต่อโรคและป้องกันการติดเชื้อ
- 4.1.3 มีการใช้อาหารอินทรีย์ที่มีคุณภาพ ร่วมกับการออกกำลังกาย และการปล่อยสัตว์ทะเลเลี้ยง และ/หรือให้สัตว์มีโอกาสสัมผัสกับสภาพภายนอกโรงเรือนเพื่อส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรคตามธรรมชาติ
- 4.1.4 เลี้ยงสัตว์ตามจำนวนที่เหมาะสมกับพื้นที่โรงเรือน ไม่ให้แออัดหรือส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสัตว์
- 4.2 ในกรณีที่ใช้มาตรการการป้องกันโรคตามข้อ 4.1 แล้ว สัตว์เกิดเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ ต้องให้การรักษาโดยทันที ถ้าจำเป็นให้แยกสัตว์ป่วยออกจากฝูงและจัดให้อยู่ในโรงเรือนที่เหมาะสม แม้ว่าผลการรักษาจะทำให้สัตว์ต้องพ้นจากสภาวะของการเป็นปลูสัตว์อินทรีย์ก็ตาม
- 4.3 การรักษาโรค จะต้องเป็นไปตามหลักการดังนี้
- 4.3.1 ในพื้นที่ที่เกิดโรคระบาดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาด หรือมีปัญหาสุขภาพ ที่การจัดการหรือยาที่อนุญาตให้ใช้ไม่สามารถควบคุมหรือรักษาโรคได้ รวมทั้งในกรณีที่ต้องปฏิบัติตามกฎแล้ว อนุญาตให้ใช้วัคซีน ยาถ่ายพยาธิ หรือยารักษาโรคอื่น ๆ ได้ตามความจำเป็นและมีระยะเวลาหยุดยาที่ชัดเจน
- 4.3.2 สามารถใช้พืชสมุนไพรหรือยาแผนโบราณที่เหมาะสมกับสภาพและชนิดสัตว์
- 4.3.3 หากการรักษาตามข้อ 4.3.1 ไม่ได้ผล ให้ใช้ยาแผนปัจจุบันหรือยาปฏิชีวนะได้ ภายใต้การดูแลของสัตวแพทย์ ระยะเวลาหยุดให้ยาจะต้องเพิ่มเป็นสองเท่าของที่ระบุในเอกสารกำกับยา กรณีที่ไม่ได้ระบุไว้ให้มีระยะเวลาการหยุดให้ยาอย่างน้อย 48 ชั่วโมง
- 4.4 ห้ามใช้ยาแผนปัจจุบัน เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันโรค
- 4.5 การรักษาด้วยฮอร์โมน ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของสัตวแพทย์
- 4.6 ห้ามใช้สารเร่งการเจริญเติบโตหรือสารอื่นใด ที่มีผลในการกระตุ้นการเจริญเติบโตหรือเพิ่มผลผลิต

5. การจัดการฟาร์ม

- 5.1 มีการดูแลและการจัดการเลี้ยงดูสัตว์อย่างเอาใจใส่
- 5.2 การขยายพันธุ์ ให้เป็นไปตามหลักการดังนี้
- 5.2.1 เลือกใช้พันธุ์สัตว์หรือสายพันธุ์ที่เหมาะสม ตามที่ระบุในข้อ 1.1
- 5.2.2 ใช้วิธีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ หากมีความจำเป็นให้ใช้วิธีการผสมเทียมได้
- 5.2.3 ห้ามใช้วิธีการย้ายฝากตัวอ่อนและฮอร์โมนในการขยายพันธุ์
- 5.2.4 ห้ามใช้วิธีทางพันธุวิศวกรรมในการตัดแปรพันธุกรรม

5.3 ไม่อนุญาตให้มีการฆ่าตัดและการจัดการบางอย่างกับสัตว์ในระบบปศุสัตว์อินทรีย์ ยกเว้นการรัดหางแกะ ตัดเขาวัว และตอนสัตว์

5.4 สภาพแวดล้อมและโรงเรือน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับพฤติกรรมของสัตว์ ดังนี้

5.4.1 มีพื้นที่เพียงพอให้สัตว์ได้แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์อย่างอิสระ

5.4.2 ควรเลี้ยงปล่อยรวมกันตามความเหมาะสมของชนิดและประเภทของสัตว์

5.4.3 มีการป้องกันการเกิดพฤติกรรมผิดปกติ บาดเจ็บและโรค

5.4.4 เตรียมความพร้อมในกรณีเกิดอุบัติเหตุหรือภาวะฉุกเฉิน เช่น ไฟไหม้

6. โรงเรือนและการเลี้ยงปล่อย

6.1 โรงเรือนมีลักษณะที่เหมาะสมกับภูมิอากาศ

6.2 สภาพของโรงเรือนเหมาะสมกับสภาพและพฤติกรรมของสัตว์ โดยอาศัยหลักดังนี้

6.2.1 มีความสะดวกสำหรับสัตว์ในการกินน้ำและอาหาร

6.2.2 สามารถกันแดด กันฝน สะอาด มีแสงสว่าง และการระบายอากาศตามธรรมชาติอย่างเพียงพอ เพื่อให้สัตว์อยู่สบาย

6.3 บางครั้งอาจจำเป็นต้องให้สัตว์อยู่ในโรงเรือน เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพของสัตว์หรือเพื่อป้องกันการทำลายแหล่งน้ำ สิ่งแวดล้อม พืช และความอุดมสมบูรณ์ของดิน

6.4 ขนาดของพื้นที่ในโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ควรคำนึงถึง

6.4.1 เพื่อให้เกิดความสบายต่อสัตว์ตามสภาพ ชนิด และอายุของสัตว์

6.4.2 เหมาะสมกับขนาดของฝูงและเพศของสัตว์

6.4.3 มีพื้นที่เพียงพอให้สัตว์เคลื่อนไหวตามธรรมชาติ

6.5 การเลี้ยงแบบปล่อยในพื้นที่เปิด จะต้องมีการกันแดดและฝน หรือป้องกันความแปรปรวนของภูมิอากาศอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

6.6 ในการปล่อยสัตว์ทะเลเลี้ยงในบ่อหรือแปลงหญ้า ควรพิจารณาให้มีจำนวนที่เหมาะสมและไม่เกิดความเสียหายต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินและแปลงหญ้า

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

- 6.7 จะต้องมีพื้นที่ภายนอกโรงเรือนสำหรับให้สัตว์ออกกำลังกายตามธรรมชาติ อาจมีข่อยกเว้น ในกรณีของพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ หรือสัตว์ในระยะขุน
- 6.8 พื้นโรงเรือนจะต้องเรียบ ไม่ลื่น ปลอดภัยสำหรับสัตว์
- 6.9 มีพื้นที่แห้ง สบาย สะอาด สำหรับให้สัตว์พักผ่อนที่เหมาะสมกับขนาดของสัตว์และเป็นสิ่งก่อสร้างที่แข็งแรง วัสดุรองพื้นที่ใช้ต้องเพียงพอและสะอาด
- 6.10 ห้ามใช้คอกขังเดี่ยวหรือการผูกยืนโรงสำหรับโรงเรือนลูกโค ยกเว้นได้รับอนุญาตจากหน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

สัตว์ปีก

- 6.11 ต้องเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ ห้ามการใช้กรงตับ และมีพื้นที่ภายนอกเพียงพอสำหรับการออกกำลังกายของสัตว์
- 6.12 สำหรับเปิดหรือสัตว์ปีกที่มีพฤติกรรมชอบน้ำ จะต้องมีแหล่งน้ำไว้ให้อย่างเพียงพอ
- 6.13 โรงเรือนสัตว์ปีกจะต้องมีพื้นที่เชิงที่คลุมด้วยวัสดุรองพื้น อาจเป็นฟาง ขี้เลื่อย ทรายหรือหญ้า และมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการวางไข่ รังนอนมีขนาดและการจัดวางเหมาะสมกับชนิดและพฤติกรรมของสัตว์
- 6.14 ห้ามใช้แสงไฟทดแทนแสงธรรมชาติ เพื่อเร่งผลผลิต

7. การจัดการของเสีย

การจัดการของเสียในบริเวณที่ใช้เลี้ยงสัตว์ จะต้องมีการดังนี้

- 7.1 ไม่ทำลายทรัพยากรดินและน้ำ
- 7.2 ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนของไนเตรตและแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดโรค ในดินและน้ำ
- 7.3 ก่อให้เกิดการหมุนเวียนของธาตุอาหารที่เหมาะสม
- 7.4 หลีกเลี่ยงการเผาทำลายของเสียและกิจกรรมอื่นที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- 7.5 การใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ในพื้นที่แปลงหญ้าหรือเกษตรกรรม จะต้องอยู่ในปริมาณที่เหมาะสม ไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำใต้ดินและน้ำผิวดิน

8. การเลี้ยงผึ้งและผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

8.1 หลักการทั่วไป

8.1.1 การเลี้ยงผึ้ง เป็นกิจกรรมที่สำคัญเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง และช่วยในการผสมเกสรพืช ที่มีผลช่วยส่งเสริมสิ่งแวดล้อม การเกษตรและการป่าไม้

8.1.2 การจัดการและกิจกรรมใด ๆ ในการเลี้ยงผึ้งจะต้องสอดคล้องกับหลักการของเกษตรอินทรีย์ และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มผึ้ง มกอช. 8200-2546

8.1.3 บริเวณที่ใช้ในการเลี้ยงผึ้งต้องมีแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารเพียงพอ

8.1.4 แหล่งอาหารของผึ้ง ต้องผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์หรือพืชธรรมชาติ

8.1.5 เน้นการป้องกันศัตรูและโรค โดยเลือกพันธุ์ผึ้งที่มีความต้านทานศัตรูและโรค มีการจัดการที่ดี มีความสมดุลของอาหาร และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

8.1.6 รังผึ้งจะต้องประกอบด้วยสารธรรมชาติ ไม่เป็นอันตรายหรือสร้างมลภาวะให้สิ่งแวดล้อมหรือผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

8.1.7 เมื่อนำผึ้งไปปล่อยในพื้นที่ป่า จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและผลกระทบต่อประชากรแมลงประจำถิ่น

8.2 การวางรังผึ้ง ควรวางในพื้นที่ที่ได้รับการรับรองเป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์ หรือมีพื้นที่หาอาหารของผึ้งที่ปลอดภัยจากการใช้สารเคมีที่เป็นพิษ โดยไม่มีความเสี่ยงของพืชตัดแปรพันธุกรรม

8.3 อาหารเลี้ยงผึ้ง

8.3.1 ไม่ควรเก็บน้ำผึ้งออกจากรังผึ้งจนหมด ควรเหลือไว้ให้เพียงพอสำหรับผึ้งรังนั้นที่จะดำรงความแข็งแรงอยู่ได้

8.3.2 ในกรณีที่มีการขาดแคลนอาหารตามธรรมชาติ หรือสภาพภูมิอากาศไม่อำนวย ควรใช้น้ำผึ้งที่ได้จากการเลี้ยงผึ้งอินทรีย์มาใช้เป็นอาหารผึ้ง อย่างไรก็ตามหน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์สามารถอนุญาตให้ใช้น้ำผึ้งหรือน้ำตาลที่ไม่ได้ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ ในระยะเวลาที่จำกัดได้

8.4 การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทั่วไปเป็นระบบอินทรีย์

8.4.1 ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง จะสามารถจำหน่ายเป็น “ผลิตภัณฑ์ผึ้งอินทรีย์” เมื่อมีการจัดการตามมาตรฐานอินทรีย์แล้วเป็นเวลา 1 ปี ในระหว่างการปรับเปลี่ยนนี้ รวงผึ้งที่ใช้จะถูกทดแทนด้วยแผ่นไขผึ้งที่ได้จากการผลิตแบบอินทรีย์ ในกรณีที่ไม่สามารถทดแทนได้ในเวลา 1 ปีนั้น จะต้องยึดเวลาการปรับเปลี่ยนออกไป ในกรณีที่ไม่มีการใช้แผ่นไขผึ้งที่ได้จากระบบอินทรีย์ หน่วยรับรองสามารถอนุญาตให้ใช้แผ่นไขผึ้งที่ได้จากพื้นที่ที่ไม่มีการใช้สารต้องห้าม

8.4.2 หากไม่มีการใช้สารต้องห้ามใดๆในรังผึ้งมาก่อน ไม่จำเป็นต้องมีการทดแทนรวงผึ้งดังในข้อ 8.4.1

8.5 แหล่งที่มาของผึ้ง

8.5.1 รังผึ้ง (honey bee colonies) สามารถปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบอินทรีย์ได้ ควรนำผึ้งที่มาจากการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้

8.5.2 ในการเลือกพันธุ์ผึ้งที่จะใช้ในการเลี้ยงผึ้งอินทรีย์ จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ความอยู่รอด ความเหมาะสมกับการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด ตลอดจนความต้านทานต่อศัตรูและโรคของผึ้งด้วย

8.6 การจัดการด้านสุขภาพ

8.6.1 เน้นการป้องกันโรคและศัตรูด้วยการเลือกใช้พันธุ์และการจัดการรังผึ้งที่เหมาะสม ให้ปฏิบัติตามดังนี้

8.6.1.1 ต้องมีการป้องกัน ควบคุม กำจัด และการเฝ้าระวังโรคและศัตรูผึ้งอย่างมีประสิทธิภาพ มีการทำลายเชื้อโรค การป้องกันการสะสมของเชื้อโรคในฟาร์มผึ้ง และสามารถควบคุมโรคให้สงบโดยเร็ว

8.6.1.2 หากมีโรคระบาดตามกฎหมายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2528) ออกตาม พ.ร.บ. โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ระบาด โดยเฉพาะโรค American foulbrood ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์โดยเร็ว

8.6.1.3 การบำบัดโรคและควบคุมศัตรูผึ้ง ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของกรมส่งเสริมการเกษตรหรือกรมปศุสัตว์

8.6.1.4 การใช้ยาสำหรับผึ้ง ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้อกำหนดการควบคุมการใช้ยาสำหรับสัตว์ มาตรฐานเลขที่ มอก. 7001-2540

8.6.2 ในการควบคุมศัตรูและโรคผึ้ง สามารถใช้กรดแลคติก กรดออกซาลิก กรดอะซิติก กรดฟอร์มิก กำมะถัน น้ำมันอีเทอร์ธรรมชาติ (เมนทอล ยูคาลิปตัส การบูร เป็นต้น) แบคทีเรีย *Bacillus thuringiensis* ไอน้ำหรือเปลวไฟ

8.6.3 เมื่อการป้องกันไม่สำเร็จ สามารถใช้ยาสัตว์และผลิตภัณฑ์ยาสัตว์ เน้นการรักษา ด้วยสมุนไพรและยาแผนโบราณ

8.6.4 หากใช้สารเคมีสังเคราะห์ ห้ามจำหน่ายเป็น “ผลิตภัณฑ์ผึ้งอินทรีย์” รังผึ้งที่ผ่านการรักษาแบบนี้จะต้องแยกออกไว้เป็นสัดส่วนไม่ปะปน และต้องเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นเวลา 1 ปี

8.7 การจัดการทั่วไป

8.7.1 รวงผึ้งที่ใช้จะต้องมาจากแผ่นไขผึ้งที่ได้จากการผลิตในระบบที่เหมาะสม

8.7.2 ห้ามทำลายผึ้งในรังผึ้งเพื่อเก็บผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

8.7.3 ห้ามการตัดปีกผึ้งนางพญา

8.7.4 ห้ามใช้สารไล่แมลงที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ในขณะเก็บน้ำผึ้ง

8.7.5 ใช้กรรมควันให้น้อยที่สุด วัสดุที่ใช้ในการควันจะต้องมาจากธรรมชาติ หรือเป็นวัสดุตามมาตรฐานกำหนด

8.7.6 ในขบวนการสไลด์และผลิตน้ำผึ้ง ควรควบคุมอุณหภูมิให้ต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้

8.7.7 ผู้ผลิตจะต้องจัดบันทึกข้อมูลให้สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน มีแผนที่ที่แสดงพื้นที่ที่ใช้เลี้ยงผึ้งที่ชัดเจนและครอบคลุมรังผึ้งทุกรัง ตามที่หน่วยรับรองระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์กำหนด

9. การจัดเก็บบันทึกข้อมูล

ผู้ผลิตจะต้องมีการจัดเก็บบันทึกข้อมูลที่ครบถ้วนและทันเหตุการณ์ ตามที่หน่วยรับรองการผลิตระบบปศุสัตว์อินทรีย์กำหนด

